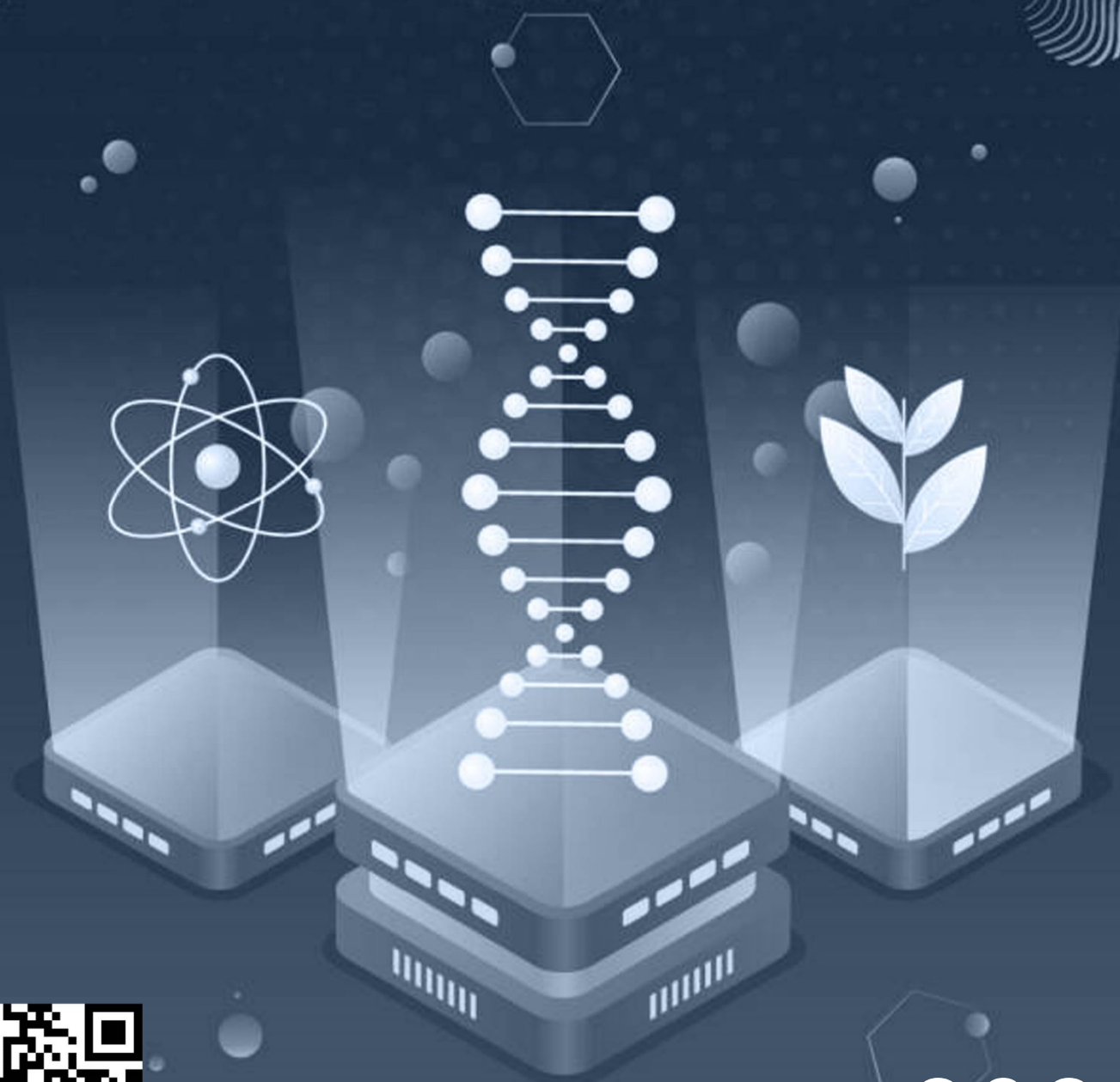

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4, Issue 8 **2026**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 8 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»
ТОМ 4, НОМЕР 8

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»
VOLUME 4, ISSUE 8

TOШKENT-2026

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MA'MUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№8 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-8>

Бош муҳаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош муҳаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun
Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации
основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением
№ 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

TARIX

1.Sabirov Mansur Ruzmetovich.

IX–XII ASRLARDA XORAZMNING YEVIROOSIYO SAVDOSIDAGI O‘RNI: TARIXIY VA ARXEOLGIK MANBALAR TAHLILI.....7

2.Xabibullo Xoji Muxammadyusuf Alisher o‘g‘li.

TURKISTONDA QIZLAR TA‘LIMINING INSTITUTSIONAL SHAKLLANISHI VA KUNDALIK AMALIYOTI.....11

3.Reyimbayeva Onaxon Ergash qizi.

XORAZM TAXYASINING QADIMGI DAVRLARDAN BUGUNGI KUNGACHA BO‘LGAN TARIXIY-ETNOLOGIK TARAQQIYOTI.....17

4.Abdalniyazova Moxira Davronbekovna.

XORAZM AHOLISINING HUNARMANDCHILIK AN‘ANALARI VA TRANSFORMATSIYASI (MISGARLIK HUNARI MISOLIDA).....23

5.G‘afurova Mahliyobonu Ulug‘bek qizi.

QADIMGI XORAZM VOHASI AHOLISINING JOYLASHISH XUSUSIYATLARI.....29

6.Tadjiyeva Feruza Jumabayevna.

1838-YILGI XIVA–ORENBURG YOZISHMALARIDA ELCHILIK MAQOMI VA SIYOSIY ISHONCH.....34

FILOLOGIYA

1.Raximova Nargiza Baxshullayevna.

QADIMGI INGLIZ EPIK MATNLARINI ANTROPOSENTRIK TALQIN QILISHNING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI.....39

2.Niyozmetova Ro‘za Rejabboy qizi.

GID-TARJIMONLIK FAOLIYATIDA VERBAL-NOVERBAL VA LINGVOKULTUROLOGIK OMILLARNING MADANIYATLARARO MULOQOTDAGI O‘RNI.....44

IQTISOD

1.Ulug‘muradova Nodira Berdimuradovna.

KICHIK BIZNES SOHASIDA INSON KAPITALI VA MEHNAT MUNOSABATLARINI BAHOLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI VA KO‘RSATKICHLAR TIZIMI.....47

2.O‘sarov Abdulla Davronqulovich.

TURIZM SOHASI BARQAROR RIVOJLANISHINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING TASHKILII-IQTISODIIY MEXANIZMI VA UNING TARKIBIIY ELEMENTLARI.....55

3.Raximov Matqurbon Ravshanbek O‘g‘li.

ENERGIYA SAMARADORLIGIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHNING STRATEGIK MEXANIZMLARI.....62

4.Raximbaev Musobek Komiljon o‘g‘li.

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA AKADEMIK JARAYONLARNI BOSHQARISHNING IQTISODIIY MOHIYATI VA ZARURATI.....67

5.Latipov Xursandbek Durdiboy o‘g‘li.

TASHQI SAVDO INFRATUZILMASINING XORIJ MAMLAKATLARI TAJRIBASI VA UNI
MINTAQA IQTISODIYOTIDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI.....71

6.A.Sh.Kuliboyev.

TIBBIY XIZMATLAR BO‘YICHA MOLIYAVIY HISOBOT KO‘RSATKICHLARINING
REGRESSION TAHLILI.....76

PEDAGOGIKA

1.Matrizayeva To‘maris Jumamirat qizi.

BO‘LAJAK TARBIYACHILARDA BADIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING
PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI.....89

PSIXOLOGIYA

1.Shirinov Sardorbek Avazovich.

IJTIMOY TARMOQLARDAGI TAQQOSLASHNING YOSHLAR PSIXOLOGIK
FAROVONLIGIGA TA‘SIRI.....94

2.Raximova Mo‘minaxon Zokirjonovna.

KASBIY USTANOVKALARNI SHAKLLANTIRISH ORQALI ONGLI KASB TANLASHNI
RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....98

Abdalniyazova Moxira Davronbekovna
Urganch Innovatsion Universiteti magistri
E-mail: abdalniyazovamoxira@gmail.com

XORAZM AHOLISINING HUNARMANDCHILIK AN'ANALARI VA TRANSFORMATSIYASI (MISGARLIK HUNARI MISOLIDA)

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.23194519>

Annotatsiya

Ushbu maqolada Xorazm vohasida shakllangan an'anaviy hunarmandchilik tizimi misgarlik hunari misolida tarixiy-etnografik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy e'tibori Xorazm hududida metallga ishlov berish an'alarining shakllanishi va rivojlanishi, misgarlik hamda kandakorlikning o'zaro aloqasi, hunarmandlarning kasbiy ixtisoslashuvi, ustoz-shogird an'anasi va mazkur hunarning zamonaviy transformatsiyasiga qaratilgan. Tadqiqotda arxeologik, yozma va etnografik manbalar, Xiva xonligi hunarmandchiligi tarixiga oid ilmiy tadqiqotlar hamda muzey materiallaridan foydalanildi. Xorazm misgarligi tarixiy taraqqiyot davomida aholining kundalik maishiy ehtiyojlarini qondirish bilan birga, voha aholisining estetik qarashlari va moddiy madaniyatini ifodalovchi muhim hunar turi sifatida shakllangan. XIX–XX asrlarda sanoat mahsulotlarining keng tarqalishi natijasida qo'lda tayyorlangan mis buyumlarning kundalik hayotdagi funksiyasi qisqargan. Biroq XXI asrda milliy madaniy merosni asrash, hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash va turizmning rivojlanishi misgarlikning yangi shakllarda davom etishiga imkon yaratdi. Maqolada ushbu jarayon “an'ananing uzilishi” emas, balki hunarning yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitga moslashuvi, ya'ni funksional transformatsiyasi sifatida talqin qilinadi.

Kalit so'zlar: Xorazm, Xiva, hunarmandchilik, misgarlik, kandakorlik, metallsozlik, mis buyumlar, xalq amaliy san'ati, ustoz-shogird, an'ana, transformatsiya.

Аннотация

В статье историко-этнографически исследуются традиции ремесла населения Хорезмского оазиса на примере медного дела. Основное внимание уделяется формированию и развитию традиций обработки металла, взаимосвязи медного дела и чеканки, профессиональной специализации ремесленников, системе «устоз-шогирд», а также трансформации ремесла в XIX–XXI веках. В исследовании использованы археологические, письменные и этнографические источники, научные исследования по истории ремесла Хивинского ханства и музейные материалы. Хорезмское медное дело исторически развивалось как важная отрасль материальной культуры, связанная с повседневными потребностями населения и его эстетическими представлениями. Распространение фабричной продукции в XIX–XX веках привело к сокращению бытовой функции медных изделий. Вместе с тем в конце XX – начале XXI века развитие туризма, интерес к национальному культурному наследию и государственная поддержка ремесленничества способствовали сохранению и обновлению традиции. Автор рассматривает этот процесс не

как исчезновение ремесла, а как его функциональную трансформацию и адаптацию к новым социально-экономическим условиям.

Ключевые слова: Хорезм, Хива, ремесло, медное дело, чеканка, металлообработка, медные изделия, народное прикладное искусство, устоз-шогирд, традиция, трансформация.

Abstract

This article examines the traditional handicraft practices of the population of the Khorezm oasis through the example of copper craftsmanship. Particular attention is paid to the historical development of metalworking traditions, the relationship between copper craftsmanship and decorative metal engraving, professional specialization, the master-apprentice system, and the transformation of the craft during the nineteenth–twenty-first centuries. The study draws upon archaeological, written and ethnographic sources, scholarly works on the history of crafts in the Khiva Khanate, and museum collections. Copper craftsmanship in Khorezm historically developed as an important component of material culture, serving both everyday practical needs and the aesthetic interests of the population. The spread of factory-made products during the nineteenth and twentieth centuries reduced the everyday functional role of handmade copper objects. At the same time, the development of tourism, growing interest in national cultural heritage, and state support for traditional crafts in the late twentieth and early twenty-first centuries created new opportunities for the preservation and renewal of copper craftsmanship. The article interprets this process not as the disappearance of the craft, but as its functional transformation and adaptation to changing socio-economic conditions.

Keywords: Khorezm, Khiva, handicrafts, copper craftsmanship, metal engraving, metalworking, copperware, folk applied art, master-apprentice tradition, tradition, transformation.

KIRISH

Xorazm vohasi Markaziy Osiyoning qadimiy madaniy-tarixiy hududlaridan biri bo'lib, uning moddiy madaniyati tarkibida hunarmandchilik alohida o'rin egallaydi. Vohada qadimgi shahar madaniyatining shakllanishi, sug'orma dehqonchilik, savdo-iqtisodiy aloqalarning rivojlanishi va aholining ixtisoslashuvi turli hunar turlarining taraqqiy etishiga zamin yaratgan.

Xiva xonligi hunarmandchiligi bo'yicha S. Turaevaning monografiyasi ham muhim ilmiy manbadir. Unda XVIII asrning ikkinchi yarmi – XIX asrning 70-yillarida Xiva xonligida rivojlangan hunar turlari, ichki va tashqi savdo uchun ishlab chiqarilgan mahsulotlar, ustoz-shogird munosabatlari, ustaxonalar, hunarmandlardan olinadigan soliqlar va hunarmandchilikning davlat iqtisodiyotidagi o'rni tahlil qilingan.

So'nggi tadqiqotlarda Xorazm metallsozligi alohida ilmiy yo'nalish sifatida ham o'rganilmoqda. Mazkur tadqiqotlarning mavjudligiga qaramay, Xorazm misgarligini aynan an'ana va transformatsiya nuqtayi nazaridan o'rganish alohida ilmiy ahamiyatga ega. Chunki zamonaviy davrda hunarning ishlab chiqarish va maishiy funksiyasi o'zgarib, uning madaniy, estetik va turistik qiymati ortib bormoqda.

TADQIQOTNING MAQSADI VA VAZIFALARI

Tadqiqotning asosiy maqsadi Xorazm aholisining hunarmandchilik an'alarini misgarlik hunari misolida o'rganish, uning tarixiy shakllanishi, texnologik va badiiy xususiyatlari hamda zamonaviy transformatsiya jarayonlarini aniqlashdan iborat.

Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- Xorazmda metallga ishlov berish an'alarining tarixiy ildizlarini aniqlash;
- misgarlikning Xorazm hunarmandchilik tizimidagi o'rnini ko'rsatish;
- mis buyumlarining asosiy turlarini aniqlash;
- misgarlik va kandakorlikning o'zaro aloqasini tahlil qilish;
- ustoz-shogird tizimining hunar davomiyligidagi ahamiyatini ochib berish;
- sanoatlashuvning an'anaviy misgarlikka ta'sirini tahlil qilish;
- XXI asrda misgarlikning yangi funksional shakllarini aniqlash.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tarixiy-qiyosiy, tarixiy-tipologik, etnografik va tizimli tahlil metodlaridan foydalanildi. Tarixiy-qiyosiy metod yordamida Xorazm misgarligining turli tarixiy bosqichlaridagi xususiyatlari qiyoslandi. Etnografik yondashuv orqali hunarmandlarning mehnat jarayoni, buyumlarning maishiy vazifasi, kasbiy ixtisoslashuv va ustoz-shogird an'analari o'rganildi.

Manbashunoslik yondashuvi yozma manbalar, ilmiy tadqiqotlar, arxeologik materiallar va muzey kolleksiyalarini o'zaro qiyoslash imkonini berdi. Tadqiqotning metodologik asosini “an'ana – davomiylilik – transformatsiya” uchligi tashkil etadi.

Xorazm hududida hunarmandchilikning shakllanishi qadimgi shahar madaniyati bilan bevosita bog'liq. Arxeologik tadqiqotlar vohada metallga ishlov berish, kulolchilik, to'qimachilik va boshqa hunarlarning qadimiy ildizlarga ega ekanligini ko'rsatadi. Xorazmning qadimgi shahar va qishloq yodgorliklari, xo'jalik hayoti hamda moddiy madaniyatini o'rganishda fundamental ahamiyatga ega [1].

Qadimgi Xorazmning moddiy va badiiy madaniyatini o'rganishda muhim manbalardan biridir [2]. O'rta asrlarga kelib Xorazm shaharlarida hunarmandchilik yanada ixtisoslashdi. Hunarlarning kasblarga ajralishi shahar iqtisodiyotining rivojlanishi va bozor talabining kuchayishi bilan bog'liq edi.

Xiva xonligi davrida hunarmandchilik iqtisodiy hayotning muhim tarmog'iga aylangan. S. Turaeva tadqiqotida hunarmandchilik xonlik iqtisodiyotining asoslaridan biri bo'lganligi va hunarmandlarning turli sohalarida ixtisoslashgani ko'rsatiladi [8].

Misgarlik mis va uning qotishmalaridan maishiy hamda badiiy buyumlar tayyorlashga asoslangan hunar turidir. Buyumlar quyish yoki bolg'alash yo'li bilan tayyorlangan; murakkab shaklli buyumlarning qismlari alohida tayyorlanib, keyinchalik birlashtirilgan. Tayyor buyumlar yuzasiga naqsh va bezaklar tushirilgan. Misgarlik mahsulotlari orasida lagan, kosa, patnis, choydosh, oftoba, qumg'on, turli suv idishlari va xo'jalik buyumlari mavjud bo'lgan. Ushbu buyumlarning shakli va hajmi ularning funksiyasiga mos ravishda yaratilgan. Shu bilan birga, buyum yuzasining naqsh bilan bezatilishi misgarlikning amaliy hunardan badiiy-amaliy san'at darajasiga ko'tarilishiga xizmat qilgan. Xorazm metallsozligida misgarlik va kandakorlik bir-birini to'ldiruvchi hunar turlari sifatida namoyon bo'lgan.

Kandakorlik misgarlik bilan chambarchas bog'liq soha sifatida tavsiflanadi. Misgarlar mis buyumlarni yasagan, kandakorlar esa buyum yuzasiga po'lat qalam yordamida naqshlar tushirgan [6,121–124-b.]. Bu ma'lumot Xorazm hunarmandchiligida mehnatning ixtisoslashganligini ko'rsatadi. Kandakorlik jarayonida buyum yuzasiga geometrik, o'simliksimon va boshqa dekorativ motivlar tushirilgan. Naqsh kompozitsiyasi ko'pincha markaziy qism va uni o'rab turuvchi hoshiya elementlaridan tashkil topgan. Shunday qilib, misgar buyumning moddiy asosini, kandakor esa uning badiiy qiyofasini shakllantirgan. An'anaviy Xorazm jamiyatida mis buyumlar kundalik hayotning turli sohalarida qo'llanilgan. Ularning funksional guruhlarini quyidagicha tasniflash mumkin:

Buyum	Asosiy funksiyasi
Qumg'on	Suv saqlash va yuvinish
Oftoba	Suv quyish
Choydosh	Choy tayyorlash va tortish
Lagan	Ovqat tortish
Patnis	Taom va idishlarni joylashtirish
Kosa	Ovqat va ichimlik iste'moli

Biroq mis buyumlarining qiymati faqat amaliy vazifasi bilan chegaralanmagan. Naqsh bilan bezatilgan idishlar xonadonning estetik muhitini shakllantirishda ham muhim rol o'ynagan. Xorazm amaliy san'atida metall buyumlarning badiiy bezatilishi vohaning estetik qarashlari va mahalliy badiiy an'analarni ifodalagan.

An'anaviy hunarmandchilikning davomiyligini ta'minlagan asosiy institutlardan biri ustoz-shogird tizimi bo'lgan. Shogird hunarni bevosita ustaxona sharoitida o'rgangan. Dastlab u oddiy

yordamchi ishlarni bajargan, keyinchalik metallga ishlov berish, buyum shaklini yaratish va bezak berish kabi murakkab jarayonlarni o'zlashtirgan.

Shu sababli ustoz-shogird tizimi madaniy xotiraning ijtimoiy mexanizmi sifatida baholanishi mumkin.

XIX asrda Xiva xonligi hunarmandchiligi iqtisodiy hayotning muhim tarkibiy qismi bo'lgan. Hunarmandlar shahar iqtisodiyoti, bozor va savdo munosabatlarida faol qatnashgan. Sanoat ishlab chiqarishining rivojlanishi esa an'anaviy hunarmandchilikning iqtisodiy mavqeiga ta'sir ko'rsatdi. Fabrika mahsulotlarining ko'payishi qo'lda tayyorlangan ayrim maishiy buyumlarga bo'lgan talabning kamayishiga olib keldi. Natijada misgarlikning an'anaviy modeli o'zgara boshladi. Mazkur jarayonni hunarning yo'qolishi emas, balki uning funksional transformatsiyasi sifatida baholash maqsadga muvofiq.

XX asr oxiri va XXI asr boshlarida milliy madaniy merosga bo'lgan qiziqishning ortishi an'anaviy hunarmandchilikning yangi sharoitda rivojlanishiga imkon berdi. Xiva shahrining tarixiy-madaniy va turistik markaz sifatidagi mavqei hunarmandchilik mahsulotlari uchun yangi bozor shakllanishiga yordam bermoqda. Zamonaviy misgarlikda an'anaviy shakllar saqlangan holda yangi mahsulotlar paydo bo'lmoqda. Xususan, dekorativ laganlar, kichik hajmdagi idishlar, devor bezaklari va suvenir mahsulotlar tayyorlanmoqda.

Miskarlik haqidagi zamonaviy ensiklopedik ma'lumotlarda ham XX asrda Xiva, Buxoro, Samarqand, Toshkent va Qo'qonda o'ziga xos maktablar shakllangani, an'anaviy buyumlar bilan birga yangi shakl va naqshlarning paydo bo'lgani qayd etiladi. Bu holat zamonaviy misgarlikning uch asosiy yo'nalishda rivojlanayotganini ko'rsatadi:

1. An'anaviylik – eski shakl va naqshlarning saqlanishi;
2. Innovatsiya – yangi dizayn va mahsulotlarning paydo bo'lishi;
3. Tijoratlashuv – mahsulotlarning turizm va bozor talabiga moslashishi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijasida Xorazm misgarligining tarixiy rivojlanishida quyidagi asosiy bosqichlarni ajratish mumkin:

Birinchi bosqich – qadimgi davr.

Metallga ishlov berishning dastlabki shakllari va hunarmandchilik ishlab chiqarishining shakllanishi.

Ikkinchi bosqich – o'rta asrlar.

Shaharlar va savdo markazlarining rivojlanishi natijasida hunarmandchilikning ixtisoslashuvi.

Uchinchi bosqich – Xiva xonligi davri.

Misgarlik, temirchilik va boshqa metallozlik kasblarining kasbiy jihatdan shakllanishi.

To'rtinchi bosqich – XIX asr oxiri – XX asr.

Sanoat mahsulotlari bilan raqobat va an'anaviy hunarmandchilikning iqtisodiy funksiyasidagi o'zgarish.

Beshinchi bosqich – XXI asr.

Misgarlikning madaniy meros, dekorativ-amaliy san'at va turizm bilan integratsiyalashuvi.

Shunday qilib, Xorazm misgarligi tarixida davomiylik va o'zgarish bir vaqtning o'zida mavjud bo'lgan.

MUHOKAMA

Xorazm misgarligining transformatsiyasi hunarmandchilik an'analarining statik emas, balki dinamik xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi. An'anaviy buyumlarning shakli, naqshlari va tayyorlash usullari ma'lum darajada saqlangan bo'lsa-da, ularning jamiyatdagi funksiyasi o'zgargan. Ilgari mis buyumning qiymati asosan uning amaliy vazifasi bilan belgilangani holda, zamonaviy sharoitda uning estetik, tarixiy va ramziy qiymati ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunday transformatsiya "an'ananing yo'qolishi" tushunchasidan ko'ra "an'ananing qayta funksionallashuvi" tushunchasi bilan yaxshiroq izohlanadi. Bu jarayonda turizm alohida omil sifatida namoyon bo'ladi. Xorazmning tarixiy-madaniy muhiti sayyohlar uchun an'anaviy hunarmandchilik mahsulotlariga bo'lgan talabni shakllantiradi. Shu bilan birga, turistik bozorning kengayishi mahsulotlarni standartlashtirish, yangi dizayn yaratish va kichik hajmdagi suvenir

ishlab chiqarishni rag'batlantirishi mumkin. Demak, zamonaviy misgarlik oldida ikki muhim vazifa turibdi:

birinchisi — an'anaviy texnologiya va badiiy merosni saqlash;

ikkinchisi — ushbu merosni zamonaviy iqtisodiy va estetik ehtiyojlarga moslashtirish.

XULOSA

Xorazm aholisining hunarmandchilik an'analari vohaning ko'p asrlik moddiy va ma'naviy madaniyatining muhim tarkibiy qismidir. Misgarlik esa ushbu tizimda amaliy ehtiyoj, texnologik bilim, badiiy tafakkur va kasbiy an'analarni o'zida birlashtirgan hunar sifatida shakllangan.

Arxeologik va tarixiy tadqiqotlar Xorazmda metallga ishlov berish an'alarining qadimiy ildizlarga ega ekanligini ko'rsatadi [1; 2]. Keyingi tarixiy davrlarda shaharlarning rivojlanishi va savdo aloqalarining kengayishi hunarmandchilikning kasbiy ixtisoslashuviga olib kelgan. Xiva xonligi davrida hunarmandchilik davlat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan. S. Turaevaning tadqiqoti bu davrdagi hunarmandchilik tarmoqlari, ustoz-shogird munosabatlari, ustaxonalar va hunarmandlarning iqtisodiy faoliyatini o'rganish uchun muhim manba hisoblanadi [8]. Xorazm misgarligining o'ziga xos jihatlaridan biri misgar va kandakor faoliyatining o'zaro bog'liqligidir. Misgar buyumning shaklini yaratgan bo'lsa, kandakor uning yuzasiga badiiy naqsh tushirgan [6].

Ustoz-shogird tizimi esa hunarning davomiyligini ta'minlagan asosiy ijtimoiy mexanizm bo'lgan. Bu tizim orqali nafaqat texnik bilim, balki kasbiy madaniyat va badiiy tajriba ham avloddan avlodga o'tgan. XXI asrda esa misgarlik yangi sharoitga moslashmoqda. Uning mahsulotlari kundalik maishiy buyumdan dekorativ va turistik mahsulotga aylanish jarayonini boshdan kechirmoqda. Shu sababli Xorazm misgarligining zamonaviy transformatsiyasini quyidagi formula orqali ifodalash mumkin:

“Maishiy ehtiyoj → badiylashtirish → sanoat bilan raqobat → madaniy meros → turistik va dekorativ mahsulot”.

Demak, Xorazm misgarligi yo'qolib borayotgan hunar emas, balki yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitga moslashayotgan dinamik madaniy hodisadir. Uni kelajak avlodlarga yetkazish uchun an'anaviy texnologiyalarni hujjatlashtirish, ustoz-shogird tizimini qo'llab-quvvatlash, yoshlarni hunarga jalb etish, muzey kolleksiyalarini ilmiy o'rganish va hunarmandchilikni madaniy turizm bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Толстов С.П. Древний Хорезм: Опыт историко-археологического исследования. – М.: Изд-во МГУ, 1948. – 352 с.
2. Итина М.А. Культура и искусство древнего Хорезма. – М.: Наука, 1981.
3. Толстов С.П. По следам древнехорезмийской цивилизации. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1948. – 322 с.
4. Джаббаров И.М. Ремесло узбеков Южного Хорезма в конце XIX – начале XX в. (историко-этнографический очерк) // Занятия и быт народов Средней Азии. Среднеазиатский этнографический сборник. – Л.: Наука, 1971. – Вып. III. – С. 72–146.
5. Джаббаров И. Городское ремесло узбеков Хорезма в конце XIX и начале XX в.: автореф. дис. ... канд. ист. наук. – М., 1954. – 15 с.
6. Рахимов Ф. Xorazmlik kandakor ustalar tarixi // International Conference on Innovations in Applied Sciences, Education and Humanities. – Spain, 2022. – В. 121–124.
7. Атажанова Д. Ремесленный обряд «камар басте» (посвящение ученика в мастера) в Средней Азии // San'at. – 2009. – №1.
8. Тураева С.Р. XVIII асрнинг иккинчи ярми – XIX асрнинг 70-йилларида Хива хонлиги хунармандчилиги тарихи: монография. – Тошкент: Янги нашр, 2018. – 216 б. – ISBN 978-9943-22-314-1.
9. Тургунов Б.Қ. Xorazmning metallsozlik hunarmandchiligi (Qadimgi davrdan XX asr boshigacha). – Toshkent: Tafakkur avlodi, 2023. – 308 b.

10. Тургунов Б.Қ. Progress in the branches of handicrafts of Khorezm during the Anushtegin period of the Khorezmshahs // Science and Education in Karakalpakstan. – 2023. – №3/2 (35). – P. 414–418.
11. Тургунов Б.Қ. Жанубий Орол бўйи ва Хоразмнинг қадимги даврдаги курулсозлик хунарамандчилиги // Fan va jamiyat. – 2023. – №4. – B. 54–56.
12. Тургунов Б.Қ. Илк ўрта асрларда Хоразм металлсозлик хунарамандчилиги // Бердақ номидаги ҚҚДУ Ахборотномаси. – №4 (62).

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE» JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Maqolani tayorlashda qo'yiladigan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida minimal 6 sahifadan iborat bo'lib, Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan holda bo'lishi shart.
2. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatarga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
3. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni, e-mail va telefon raqami, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
4. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida 60 so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
5. Keyingi qatordan 7-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
6. Keyingi qatordan asosiy matn boshlanadi va maqola 4 qismdan iborat bo'ladi: Mavzuning dolzarbligi. Metodlar va o'rganilganlik darajasi. Tadqiqot natijalari. Xulosa.
7. Maqolalar ilmiy ahamiyatga ega bo'lib, ulardagi fakt va fikrlar asoslangan hamda mustaqil ma'no kasb etishi lozim, plagiat holati taqiqlanadi. Muallif foydalanilgan adabiyotlarni aniq ko'rsatishi, olingan iqtiboslarning aniq manbalarini keltirishi lozim.
8. Web of science hamda Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.
9. Iqtiboslar matn ichida [1, 25] beriladi. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статьи должны содержать 6 страниц, в формате Times New Roman на Microsoft Word, 12 кегль, 1 см, со всех сторон 2 см.
2. Начала абзаца - 1,25 см, формировать строки по ширине, перенос слов в другой ряд должен быть в автоматическом порядке.
3. В первой строке от правой стороны Ф.И.О. автора, во второй строке место работы, должность, ученая степень и ученое звание, e-mail и номер телефона, в третьей строке по центру страницы прописными буквами жирным шрифтом название статьи. Эта информация должна быть предоставлена на узбекском, английском и русском языках.
4. В следующей строке аннотация из 60 слов на трех языках: узбекский, английский и русский.
5. Со следующей строки ключевые слова 7-10.
6. Далее начинается основной текст. новой текст начинается со следующей строки, и статья состоит из 4 частей: актуальность темы, методы и уровень исследования, результаты исследования, заключение.
7. Статьи должны иметь научное значение, факты и идеи должны быть обоснованными и избежать плагиатства. Автор должен точно указать использованную литературу и ссылку на источники, при помощи которых он выразил свое мнение.
8. Сноски или ссылки должен быть взяты из Web of science, а также системы журналов Scopus.
9. Цитирование приводится в тексте [1, 25] Полный список литературы должен быть указан после основного текста, а алфавитном порядке.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles should be at least 6 pages, in Times New Roman, 12 pt., 1 inter.
2. The line head should be 1,25 cm, line spacing, and the words should be automatically moved.
3. The author's full name should be on the first line from the right; the author's place of work, position, academic degree, and academic rank, email address, and phone number should be on the second line; the article title should be centered in bold, capital letters, on the third line. This information should be provided in Uzbek, English, and Russian.
4. An annotation of 60 words in the next line in three languages.
5. Key words from the next row in three languages 7-10.
6. The next line begins with the main text. The main text begins on the next line, and the article consists of four parts: the relevance of the topic, the methods and level of research, the results, and the conclusion.
7. Articles must be of scientific importance and facts and opinions in the article should be well-grounded and have an independent meaning, and they must be free of plagiarism. The author must clearly demonstrate the literature used in his or her opinion, and provide the exact sources of the extracts.
8. Quotes should be from "Web of science" and "Scopus" journals.
9. A complete list of publications should be followed in alphabetical order after the main text. Seals and references should be in the main text [1, 25].